

بررسی و تحلیل تأثیر راهکارهای اجتماعی بر پیشگیری از سرقت مسلحانه

حیدر عباس زاده^۱، حسین وفادار^۲، سلیمان ملک‌زاده^۳، نعیم‌مقاتلی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱/۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۲/۲۵

چکیده

زمینه و هدف: احساس امنیت یکی از اصلی‌ترین عوامل پایداری جامعه به شمار رفته و بدون آن، جامعه شهری، عرصه حضور و تعاملات اجتماعی شهروندان نخواهد بود. همان‌گونه که در مسئله بهداشت و درمان اجتماعات انسانی موضوع پیشگیری از بیماری‌ها مقدم بر درمان آن‌ها می‌باشد و این مطلب به عنوان یک اصل ریشه‌ای پذیرفته شده است، در خصوص جرائم شهری نیز بدین گونه است یعنی جلوگیری و پیشگیری کردن از وقوع جرائم مقدم بر تمامی اقداماتی است. به همین منظور تحقیق حاضر با هدف شناسایی و ارائه راهکارهای پیشگیری از سرقت مسلحانه (مورد مطالعه استان بوشهر) صورت گرفته است.

روش تحقیق: در این تحقیق اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه محقق ساخته به دست آمد. برای سنجش پایایی پرسشنامه از روش الفای کرونباخ استفاده شد که پایایی پرسشنامه ۰/۹۴ به دست آمده است. در این تحقیق عامل راهکار اجتماعی، مرتبط با پیشگیری از سرقت مسلحانه آن‌ها وفق نظر کارشناسان و جامعه‌شناسان امر مورد بررسی قرار گرفت. روابط بین متغیرها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و همچنین میزان تأثیرگذاری متغیرها بر یکدیگر با استفاده از تحلیل رگرسیون مورد بررسی قرار گرفت و در پایان نیز اولویت‌بندی متغیر مستقل یاد شده بر حسب شدت تأثیرگذاری آن‌ها بر پیشگیری از شکل‌گیری سرقت‌های مسلحانه با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن انجام شد. در این پژوهش به منظور بررسی و اجرای آزمون‌های آماری مذکور از نرم‌افزار آماری اس. پی. اس. اس استفاده گردیده است.

یافته‌های تحقیق: یافته‌های تحقیق نشان داد: که بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت مسلحانه رابطه‌ای با ضریب ۰/۵۲۷ در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. با توجه به یافته‌های به دست آمده می‌توان بیان نمود از نظر جامعه آماری شرکت‌کننده در پژوهش راهکارهای اجتماعی دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود مدیران ناجا با توجه به نظر خبرگان انتظامی و دانشگاهی در این زمینه به راهکارهای اجتماعی به طور ویژه توجه و در برنامه ریزی‌های سازمانی لحاظ نمایند.

واژه‌های کلیدی: سرقت مسلحانه، راهکارهای اجتماعی، راهکارهای پیشگیرانه، بوشهر

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت انتظامی دانشگاه علوم انتظامی امین

۲- استادیار، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۳- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۴- استادیار گروه راهبردهای انتظامی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی (نویسنده مسئول) Email: N.Moghateli@chmail.ir

دهه‌های اخیر را می‌توان مهم‌ترین دوره در نوآوری و شکوفایی اداره پلیسی تلقی کرد. رویکردهایی همچون اداره امور پلیس جامعه محور، اداره امور پلیس مبتنی بر حل مسئله و اداره امور پلیسی مناطق جرم خیز در دهه نود قرن بیستم میلادی ظهور کرد و در سازمان‌ها و ادارات پلیس جریان یافت. گرچه بحث‌های بسیاری درباره عوامل مؤثر بر کاهش جرم در دهه نود قرن بیستم میلادی در دنیا مطرح شد، اما بسیاری از محققان علوم پلیسی، دست‌اندرکاران امور پلیسی و حتی عامه مردم، اقدامات پلیسی نوین را عامل اصلی کاهش جرم می‌دانند (کلینگ و کاترین^۵، ۱۹۹۶؛ اک و ادوارد^۶، ۲۰۰۰؛ براتون^۷، ۱۹۹۸). پیشگیری از جرم نوعاً از طریق راه‌حل‌های ثابت و کلیشه‌ای قابل دسترسی نیست، بلکه بیشتر به صورت اجرای اصول اساسی در مراحل مختلف یک فرآیند دیده می‌شود. در سال‌های اخیر نسخه‌هایی از اقدامات پیشگیرانه از قبیل مدل «سارا»^۸، به معنی واریسی، تجزیه و تحلیل، پاسخ و ارزیابی است، ارائه شده‌اند که در پلیس مسئله محور کاربرد دارند. تدابیر منسجم پیشگیری متنوع هستند و برخی از آن‌ها بیشتر نظری و علمی و برخی دیگر جنبه عملیاتی و کاربردی دارند. نگارنده بر همین اساس الگوهای موجود در زمینه فرآیند پیشگیری از جرم را به دو دسته (الف) علمی و (ب) کاربردی، تقسیم کرده و مورد بررسی قرار خواهد داد. لازم به ذکر است که ذکر عنوان «الگوی علمی» به معنی غیرعلمی بودن الگوی دیگر نیست و برعکس نام نهادن «الگوی کاربردی» به الگوی دوم به معنی غیر کاربردی بودن الگوی دیگر نخواهد بود. بلکه، انتخاب این اوصاف صرفاً جهت سهولت در مطالعه است. راهبردها و برنامه‌های عملیاتی پیش‌گیری از جرم نه تنها از جرم و بزه دیدگی پیش‌گیری می‌کنند، بلکه در سطح خرد، امنیت و احساس امنیت عمومی و اجتماعی شهروندان را افزایش می‌دهند و منجر به ارتقای کیفیت زندگی آن‌ها می‌شوند. در سطح کلان نیز منجر به تقویت انسجام اجتماعی و نظم عمومی و کمک به توسعه پایدار کشور خواهد شد. احساس امنیت در فضای عمومی شهری در ارتقای الگوی فعالیت‌های اجتماعی مؤثر است و مشارکت بهتر را در صحنه اجتماعی به وجود می‌آورد. علاوه بر این، پیش‌گیری در درازمدت منجر به کاهش هزینه‌های سیستم رسمی عدالت کیفری و سایر هزینه‌های ناشی از جرم می‌شود و فرصت‌هایی برای اعمال رویکردهای بشردوستانه و کم هزینه در زمینه جرم به وجود می‌آورد (صادقی فسایی و قادری، ۱۳۹۰).

وجود محیطی امن برای زندگی از ضروریات و نیازهای اصلی انسان می‌باشد. احساس ناامنی در محیط و نگرانی‌های ناشی از مکان‌های ناامن، سایر فعالیت‌های انسانی را تحت شعاع قرار داده و امور اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی و غیره به درستی انجام‌پذیر نخواهد بود. امنیت به حفاظت از اشخاص و دارایی‌های آن‌ها بر می‌گردد. کمبود امنیت، احساس خطر و ترس از جرم و جنایت موجب کاهش استفاده از عرصه‌های همگانی و عدم کارایی محیط‌های شهری می‌گردد. احساس امنیت یکی از اصلی‌ترین عوامل پایداری جامعه به شمار رفته و بدون آن، جامعه شهری، عرصه حضور و تعاملات اجتماعی شهروندان نخواهد بود. همان‌گونه که در مسئله بهداشت و درمان اجتماعات انسانی موضوع پیشگیری از بیماری‌ها مقدم بر درمان آن‌ها می‌باشد و این مطلب به عنوان یک اصل ریشه‌ای پذیرفته شده است، در خصوص جرائم شهری نیز بدین گونه است یعنی جلوگیری و پیشگیری کردن از وقوع جرائم مقدم بر تمامی اقداماتی است که دولت و دستگاه‌های قضایی و انتظامی یک کشور طی سلسله اقداماتی پرهزینه انجام می‌دهند تا فرد مجرم را مجازات و تنبیه کنند (سوری، ۲۰۰۹).

در اغلب موارد تصور می‌شود که تدابیر پیشگیرانه پلیس محدود به اقداماتی است که با اتکا به نظام عدالت کیفری اجرا می‌شود. این در حالی است که تحقیقات جرم‌شناسان نشان می‌دهد عوامل متعددی در وقوع پدیده جنایی مؤثرند و پیشگیری وضعی از جرم در معنای خاص ناظر به اقداماتی است که بدون اتکا به نظام عدالت کیفری و با هدف رفع یا محدود کردن علل بلا واسطه‌ای که فرصت ارتکاب جرم را در وضعیت‌های

5- Kelling & Catherine

6- Eck & Edward

7- Bratton

8- SARA

خاص فراهم می‌کنند، اجرا می‌شود (کلارک، ۱۹۹۷). موضوع دیگری که روش‌های سنتی را در انجام رسالت پیشگیرانه با چالش مواجه کرده است، مربوط به مسائلی است که وصف مجرمانه ندارند یا با روش‌های سنتی قابل حل نیستند. با توجه به مراتب مذکور نیاز به یک تغییر رویکرد در روش‌های پیش‌گیری ضروری است (کلارک، ۱۹۹۷).

هدف اصلی و کاربرد عمده تحقیق مذکور بررسی و تحلیل تاثیر راهکار اجتماعی بر پیشگیری از سرقت مسلحانه در استان بوشهر و ارائه راهکارهای پیشگیری از وقوع سرقت مسلحانه در استان بوشهر می‌باشد و نتایج حاصل از این پژوهش مورد استفاده سازمان‌های نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، نیروی انتظامی استان بوشهر، دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده‌های علوم انسانی، دادگستری، سازمان بهزیستی و سازمان زندان‌ها خواهد بود.

مبانی نظری تحقیق

تعاریف و مبانی

نظر به اینکه سرقت پدیده‌ای مجرمانه است باید دید که جرم چیست؟ بنا به نوشته گرجی، از دیدگاه دین مخالفت با اوامر و نواهی کتاب و سنت که منجر به تباهی فرد و جامعه می‌شود جرم است. بدیهی است که برای هر جرم، کیفری در نظر گرفته شده است که شارع مقدس بدان اشاره کرده است (به نقل از بهادری: ۱۳۸۸: ۸۱) برابر ماده ۲ قانون مجازات اسامی: جرم عبارت است از هرگونه فعل یا ترک فعلی که برخلاف قانون بوده و برای آن مجازات تعیین شده باشد (ق. م. ماده ۲) برابر ماده ۱۹۷ همین قانون، سرقت نیز عبارت است از ربودن مال دیگری به صورت پنهانی. به عبارتی یکی از شرایط تحقق این جرم در قانون ربایش مال است (ق. م. ماده ۱۰: ماده ۱۹۷) با وجود اشاره قید پنهانی بودن عمل در قانون، در پاره‌ای از موارد قید پنهانی بودن وجود ندارد مانند سرقت خودرو که ممکن است در ملأ عام و در حضور مال‌باخته صورت گیرد.

پیشگیری از نظر لغوی به معنای جلوگیری کردن، مانع شدن، جلوگیری از وقوع است. به عبارت دیگر پیشگیری، اقدامات مؤثر علیه عوامل یا فرایندهایی است که در بروز بزه کاری و انحراف نقش تعیین کننده‌ای دارند (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۲: ۲۳) مراد از پیشگیری از جرم کلیه اقداماتی است که از طریق سازمان‌های رسمی و غیررسمی و افراد در جهت جلوگیری از وقوع بزه توسط مجرمان در جامعه به عمل می‌آید. در کل می‌توان گفت که مراد از پیشگیری، مجموعه فعالیت‌ها و تدابیری است که از اساس، مانع وقوع جرم و فعالیت یافتن اندیشه جنایی است و با ریشه‌ها و علل پیدایش جرم مبارزه می‌کند. پیشگیری از جرم در جهان پیشینه‌ای دیرین دارد و فیلسوفانی همچون افلاطون در این زمینه سخن گفته‌اند.

بعد از قرون وسطی و با تجدید حیات فرهنگی و اجتماعی در اروپا، در جرم‌شناسی نیز تحولات بسیار مهمی به وقوع پیوست. در قرن هجدهم بکاریا، دانشمند ایتالیایی در کتاب معروف «جرم و مجازات» از جمله اولین پایه‌گذاران علم جرم‌شناسی است که تحقیقات باارزشی در این زمینه دارد (عبادی نژاد، ۱۳۷۸: ۵۲) در ایران نیز شاید دانشگاه تهران اولین جایی است که در سال ۱۳۴۰ خورشیدی با راه‌اندازی اولین مؤسسه تحقیقاتی علوم جزایی و جرم‌شناسی به طور جدی و عالمانه وارد عرصه پیشگیری از وقوع جرم شد. در بند ۳ ماده ۱ اساس‌نامه این مؤسسه بر پیدا کردن راه‌های مؤثر در پیشگیری از ارتکاب جرم تأکید شده است. بعد از آن وزارت دادگستری، سازمان زندان‌ها، قوه قضاییه و نیروی انتظامی گام‌های مؤثری در زمینه پیشگیری برداشته‌اند (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۷۵) آنچه که از واژه پیشگیری برداشت می‌شود، به کارگیری اقدامات و تدابیر غیر کیفری و کیفری به منظور ممانعت از ارتکاب مجدد جرم توسط مجرمان یا سایر افراد جامعه است. مطالعات و یافته‌های موجود در قلمرو حقوق کیفری حکایت از آن دارد که جوامع بشری برای مقابله با جرائم به طور عمده از مجازات‌ها، استفاده می‌کرده‌اند (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۷۹: ۱۱۹) امروز پیشگیری از بزه کاری در یک مفهوم وسیع به کار می‌رود و طیف وسیعی از اقدامات غیرکیفری و کیفری را در جهت خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم دربرمی‌گیرد؛ زیرا هدف از مجازات نیز به نوعی پیشگیری از جرم است. در این مفهوم هر آنچه علیه جرم و مجرم به کار گرفته می‌شود تا

بزه‌کاری را کاهش دهد و اقدامات بزه‌کارانه را خنثی کند پیشگیری به حساب می‌آید. در مقابل مفهوم وسیع، مفهوم مضیق پیشگیری است که برخلاف مفهوم اول فقط تدابیر غیر کیفری را در بر می‌گیرد. در این مفهوم، پیشگیری به مجموعه راهکارهایی اطلاق می‌شود که برای مهار بزه‌کاری از ۲ طریق مورد استفاده قرار می‌گیرد:

(۱) از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم زا

(۲) از طریق اعمال مدیریت نسبت به عوامل محیطی و فیزیکی برای کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم (شاکری، ۱۳۸۲: ۹)

دیدگاه‌های مختلفی در مورد نحوه دسته‌بندی اقدامات پیشگیرانه از جرم وجود دارد. مثلاً استانیوچ اقدامات پیشگیرانه را به دو دسته تقسیم کرده است. وی در نخستین دسته‌بندی، پیشگیری از جرم را در سه خصیصه کلی توصیف می‌کند که به عنوان پیشگیری اولیه پیشگیری ثانویه و پیشگیری ثالث از آن‌ها نام برده شده است) به عنوان راهکار اول واکنش و سرکوبی است و راهکار دوم پیشگیری است. اما تجربیات متعدد بشری و آمارها و مستندات موجود بالاتر بودن اثربخشی پیشگیری را در مقایسه با سرکوبی نشان می‌دهد.

واژه پیشگیری در مفهوم متداول آن در معانی "پیش‌دستی کردن، پیشی گرفتن و به جلوی چیزی شتافتن" و همچنین "آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و هشدار دادن" است. اما در جرم‌شناسی، پیشگیری در معنی اول آن مورد استفاده واقع می‌شود، یعنی با کاربرد فنون مختلف به منظور جلوگیری از وقوع بزه‌کاری، به جلوی جرم رفتن و پیشی گرفتن از بزه‌کاری است. (نجفی ابرآبادی، ۱۳۸۳، ص ۷۳۷)

از جرم‌شناسان مفهوم موسعی برای تدابیر پیشگیرانه قائل شده و گروهی دیگر پیشگیری را در مفهومی محدود و مضیق بکار می‌برند. مطابق مفهوم موسع پیشگیری از جرم، انجام هر اقدامی که علیه جرم بوده و آن را کاهش دهد، پیشگیری محسوب می‌شود. بر اساس این برداشت انواع تدابیر کیفری و غیر کیفری چه مربوط به قبل و چه مربوط به بعد از وقوع جرم، پیشگیری محسوب می‌شوند. فلذا در این تعبیر، حتی تعقیب و دستگیری بزه‌کاران، اعمال مجازات یا تعلیق اجرای آن، الزام آنان به جبران خسارت مجنی علیه و فردی کردن مجازات توسط قاضی نیز پیشگیری به شمار می‌آیند. لذا این مفهوم طیف وسیعی از اقدامات کیفری و غیر کیفری را در بر می‌گیرد.

انواع پیشگیری از جرم

این دسته‌بندی در حال حاضر رایج‌ترین دسته‌بندی از اقدامات پیشگیرانه به شمار می‌رود. جرم‌شناسان استرالیایی اهمیت فراوانی برای این تقسیم‌بندی قائلند. پیشگیری اجتماعی سعی دارد که علل و عوامل خطرزای بزه‌کاری و بزه‌دیدگی را مورد هدف‌گیری قرار دهد. این قسم از پیشگیری تلاش دارد که از تولید بزه‌کار یا بزه‌دیده جلوگیری کند. البته در اکثر متون غربی از این نوع پیشگیری با عنوان "پیشگیری از جرم از طریق توسعه اجتماعی" نیز نام برده شده است، اما، به نظر نگارنده، محدود نمودن پیشگیری اجتماعی به پیشگیری از طریق توسعه اجتماعی صحیح نیست زیرا توسعه اجتماعی تنها بخشی از راهبردهای پیشگیری اجتماعی است و نامیدن این دسته از پیشگیری با این نام جامعیت لازم را از آن سلب می‌کند. پیشگیری اجتماعی در واقع اقدامات مداخله‌ای در محیط عمومی و شخصی اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی را شامل می‌شود. ۱. از یک نظر پیشگیری اجتماعی از جرم به پنج زمینه تقسیم شده است:

۱- پیشگیری اوان کودکی یا پیشگیری رشد مدار؛

۲- پیشگیری از طریق رویکرد توسعه اجتماعی؛

۳- پیشگیری از طریق تمرکز بر نهادهایی مانند مدرسه یا مشاغل به جای تمرکز بر افراد؛

۴- پیشگیری از طریق انحراف مسیر بزه‌کاری گروه‌های در معرض خطر؛

۵- پیشگیری از طریق تغییر ارزش‌های اجتماعی توسط رسانه‌های مکتوب و غیر مکتوب (نجفی ابرآبادی، ۱۳۸۳، ص ۷۵۰)

مفهوم اجتماعی جرم

عده ای می‌گویند: جرم یک پدیده اجتماعی است؛ یعنی عوامل فرهنگی، اجتماعی و محیطی در بروز رفتار مجرمانه مؤثر است. بنابراین، باید در شناخت و تبیین جرم، از روش جامعه‌شناختی سود جست و از مشاهده وقایع، ملاحظات آماری، شرایط زندگی، رابطه بین جرم و سایر عوامل غفلت نکرد. این گروه، جرم را چنین تعریف کرده‌اند: جرم عبارت است از نقض نظام اجتماعی و رفتاری که با ضوابط فرهنگی و اجتماعی حاکم بر جامعه مغایرت دارد و احساسات عمومی را جریحه‌دار می‌سازد. چنان که امیل دورکیم جامعه‌شناس معروف فرانسوی معتقد است جرم یک پدیده طبیعی و اجتماعی است که از شرایط فرهنگی و تمدن هر جامعه ناشی می‌شود و شامل هر عملی است که وجدان عمومی را جریحه‌دار می‌کند (زاده محمدی و عبدی، ۱۳۸۶).

مفهوم دینی جرم

جرم در زبان قرآن کریم، عبارت از انجام دادن فعل یا گفتن قولی است که شارع آن را منع کرده و برای آن کیفر قرار داده است. به عبارت دیگر، جرم یا گناه عبارت است از مخالفت با اوامر و نواهی شارع مقدس برای درک معنای جرم در قرآن کریم، باید به الفاظی مانند جرم، اثم، سیئه، خطیئه و ذنب و مشتقات آن که به معنی کار زشت و ناپسند است، مراجعه کرد و نیز به آیاتی که در باب انواع جرائم مشمول قصاص نفس، قصاص عضو، دیه، حد زنا، حد قذف، حد سرقت، محاربه و بغی است استشهاد نمود. یکی از آیات قرآن، جرم در مورد افترا به خدا و انکار آیات الهی به کار رفته است: «چه کسی ظالم تر است، همچون کسی که از روی کذب بر خداوند افترا می‌بندد، یا آیتش را انکار می‌نماید، همانا خداوند، مجرمین را راستگرنمی‌نماید.» (یونس: ۱۷). اثم نیز از جمله واژه‌هایی است که به معنی ستم و ظلم آمده است، می‌فرماید: «تا این که عده ای اموال مردم را به ستم بخورند، در حالی که شما بدان اطلاع دارید.» (بقره: ۱۸۸). خطیئه و سیئه نیز از جمله واژگانی است که در قرآن به معنی بدی و زشتی آمده است: «بلی من کسب سیئه و احاطت به خطیئته فاولئك اصحاب النار هم فیها خالدون.» (بقره: ۸۱)؛ آری، کسی که بدی را به دست آورد و زشتی او را احاطه کرده باشد، پس آنان اهل آتش‌اند در حالی که در آن جاویدان هستند. ذنب نیز از دیگر واژگانی است که مرادف با جرم آمده است: «وکفی بربک بذنوب عباده خبیراً بصیراً» (اسرا: ۱۷)؛ و همین برای پروردگار تو کافی است که به گناهان بندگانش آگاه و بیناست. در قرآن کریم برای برخی از مصادیق جرم مجازات مشخصی مقرر شده است. قتل عمدی و سهوی، زنا، قذف و نسبت ناروا به زنان مؤمنه، سرقت، محاربه با خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، بغی و خروج بر امام (علیه السلام) از آن جمله است.

قصاص نفس: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، درباره کشتگان، بر شما [حق] قصاص مقرر شده: آزاد عوض آزاد و بنده عوض بنده و زن عوض زن. هر کس که از جانب برادر [دینی] اش [یعنی ولی مقتول]، چیزی از حق قصاص [به او گذشت شود،] باید از گذشت ولی مقتول [به طور پسندیده پیروی کند، و با [رعایت] احسان، [آخون] بها را [به او بپردازد]...» (بقره: ۱۷۸)

قصاص عضو: «ما بر یهود در تورات واجب کردیم که جان در برابر جان (در قتل های عمدی) و چشم در برابر چشم و بینی در برابر بینی و گوش در برابر گوش...» (مائده: ۴۵)

دیه: «پس هر کس از روی خطا، مؤمنی را بکشد، پس آزاد کردن بنده به عنوان کفاره و پرداخت دیه قتل بر عهده اوست.» (بقره: ۹۲)
حد زنا: «بر هر یک از زن و مرد زناکار صد تازیانه بزنید...» (نور: ۲)

حد قذف: «کسانی که به زنان عقیف نسبت زنا می‌دهند و سپس چهار گواه نیابورند، ایشان را هشتاد تازیانه بزنید و هرگز شهادت آنان را نپذیرید و آن‌ها از فاسقانند.» (نور: ۵)

حد سرقت: «دست‌های مرد و زن دزد را به کیفر سرقت ببرید و این مجازاتی از ناحیه خداوند عزیز و داناست.» (مائده: ۳۸)

حد محاربه: «همانا کیفر کسانی که با خدا و رسول او محاربه می کنند و در زمین فساد می کنند این است که کشته شوند و یا به دار آویخته شوند و یا دست ها و پاهایشان برخلاف هم بریده شود یا تبعید شوند، این مجازات آن ها در دنیا است و در آخرت برای آن ها عذابی عظیم خواهد بود.» (مائده: ۳۳)

حدّ بغی: «اگر دو نفر از مؤمنین با یکدیگر پیکار کنند، آن ها را آشتی دهید پس هرگاه یکی از آن دو بر دیگری بغی و ستم کند با کسی که بغی کند پیکار کنید تا به امر و اطاعت خدای تعالی برگردد...» (حجرات: ۹) (صادقی، ۱۳۸۳).

پیشگیری اجتماعی

پیشگیری اجتماعی یا اصلاحی عبارت است از مجموعه‌ی تدبیرها و اقدام‌هایی که به دنبال حذف یا خنثی کردن علت‌ها و عامل‌های تکوین دهنده و زمینه‌ساز جرم می‌باشد. هدف این نوع پیشگیری، سالم‌سازی جامعه است به گونه‌ای که بشود، هم از وقوع جرم اولیه و هم از تکرار جرم جلوگیری کرد.

انواع پیشگیری اجتماعی

پیشگیری اجتماعی در جرم‌شناسی دو نوع است: «پیشگیری اجتماعی جامعه مدار» و «پیشگیری اجتماعی رشد مدار» منظور از پیشگیری جامعه مدار یعنی اگر در محیط، عوامل جرم زا حاکم بوده‌آن‌ها را خنثی سازیم و منظور از پیشگیری رشد مدار یعنی اگر طفل به هر دلیل از خود مظاهر بزه‌کاری نشان داد با مداخله زودرس بر وی و محیط پیرامون او جلوی مزمن شدن بزه کاری را در آینده بگیریم (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۷۸: ۱۲۳۳)

قوه قضاییه، وزارت کشور، وزارت اطلاعات، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، وزارت کار و امور اجتماعی، صدا و سیما، نیروی انتظامی، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی، وزارت آموزش و پرورش، ستاد مبارزه با مواد مخدر، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و برخی مؤسسات سازمان‌های مسئول در پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم هستند (ماده ۷ لایحه پیشگیری از وقوع جرم).

روش تحقیق

تحقیق حاضر از این جهت که در راستای حل یک مشکل صورت می‌گیرد و می‌توان نتایج آن را در کسب و کار و موقعیت‌های سازمانی به طور عملی به خدمت گرفت، از نوع کاربردی می‌باشد. و از سویی چون پژوهشگر در شرایط واقعی یک گروه از جامعه و همچنین یک سازمان حضور پیدا می‌کند، این پژوهش در زمره پژوهش‌های میدانی قرار دارد.

انتخاب روش پژوهش بسته به ماهیت موضوع، اهداف پژوهش، فرضیات تدوین شده، ملاحظات اخلاقی و انسانی ناظر بر موضوع پژوهش و وسعت امکانات اجرایی آن دارد. از آنجا که در این پژوهش رابطه میان متغیرها مد نظر می‌باشد، روش پژوهش از نوع همبستگی می‌باشد. علاوه بر آن چه ذکر گردید تحقیقات را می‌توان از نظر دوره زمانی مورد بررسی نیز به دو دسته تحقیقات مقطعی و تحقیقات طولی تقسیم نمود. پژوهش حاضر از آنجایی که به بررسی داده‌های مرتبط با برهه‌ای از زمان می‌پردازد از نوع پژوهش مقطعی به شمار می‌آید.

جامعه آماری

جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه روسای پلیس آگاهی و اطلاعات و همچنین افسران تحقیق در دواير و ادارات شعبه جنایی پلیس آگاهی فرماندهی انتظامی استان بوشهر می‌باشد. لیکن بدین ترتیب شاخصه‌های جامعه آماری در این تحقیق عبارت‌اند از: کلیه روسای پلیس آگاهی و افسران آگاهی که در سطح استان بوشهر به عنوان رئیس آگاهی و یا افسران تحقیق سرقت‌های مسلحانه فعالیت می‌نمایند. با توجه به استعلام‌های صورت گرفته، حجم جامعه آماری برابر با ۱۲۰ نفر اعلام گردید.

نمونه آماری

با توجه به اینکه در این پژوهش تعداد جامعه آماری برابر با ۱۲۰ نفر می‌باشد. به منظور تعیین حجم نمونه آماری از روش نمونه‌گیری با فرمول کوکران استفاده خواهیم نمود. حجم نمونه آماری طبق محاسبات صورت گرفته برابر با ۹۱ نفر می‌باشد.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)} = 91$$

پرسشنامه پژوهش

پرسشنامه این پژوهش متشکل از ۲۶ گویه می‌باشد. که پاسخ‌ها به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از "خیلی زیاد" تا "خیلی کم" تنظیم شده‌اند. ساختار پرسشنامه پژوهش در جدول ۱ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۱: بررسی منابع و چینش گویه‌های پرسشنامه

متغیر	تعداد گویه	شماره سوالات
اقدامات اجتماعی	۲۰	Q1-Q20
پیشگیری از سرقت مسلحانه	۶	Q56-Q62

تحلیل توصیفی داده‌ها

در این نوع از تجزیه و تحلیل، پژوهشگر داده‌های جمع‌آوری شده را با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی خلاصه و طبقه‌بندی می‌نماید، به عبارت دیگر در تجزیه و تحلیل توصیفی، پژوهشگر ابتدا داده‌های جمع‌آوری شده را با تهیه و تنظیم جدول توزیع فراوانی خلاصه می‌نماید و سپس به کمک نمودار آن‌ها را نمایش می‌دهد.

توزیع جامعه آماری بر حسب جنسیت

نتایج توزیع آماری افراد شرکت‌کننده در پژوهش بر حسب جنسیت در جدول ۲ به نمایش در آمده است. همان طور که در جدول مذکور مشاهده می‌گردد، ۹ درصد از کل پاسخ‌گویان زن و ۸۶ درصد از آن‌ها مرد می‌باشند. با توجه به جدول مذکور می‌توان بیان نمود مردان حداکثر مشارکت را در پژوهش داشته‌اند، در واقع جمعیت عمده پاسخ‌گویان را مردان تشکیل می‌دهند. توزیع فراوانی نمونه با واقعیت موجود نیروهای پلیس و ماهیت شغلی آن‌ها همخوانی دارد، زیرا به دلیل میزان درجه سختی شغل اغلب زنان تمایلی به حضور در جایگاه‌های شغلی امنیتی و نظامی ندارند و بنا به تجربه مردان در این جایگاه‌ها موفق‌تر عمل خواهند کرد.

جدول ۲: توزیع فراوانی نمونه آماری بر اساس جنسیت

جنسیت	فراوانی مطلق	درصد فراوانی مطلق
زن	۹	۰/۰۹
مرد	۸۶	۰/۹۱
جمع	۹۵	۱/۰۰

پالایش داده‌ها

هدف از بررسی داده‌های این می‌باشد که کم توجهی به این معیارها باعث پدید آمدن نتایج اریب و یا نتایج غیر معنی‌دار در پژوهش می‌گردد (ابارشی و حسینی، ۱۳۹۱).

جدول ۳: بررسی داده‌های مفقودی پرسشنامه‌ها

داده‌های مفقودی		تعداد	نام متغیر
درصد	تعداد		
۰/۰۳	۳	۹۵	راهکارهای اجتماعی
۰/۰۵	۵	۹۵	پیشگیری از جرم

به طور معمول انتظار می‌رود حداکثر ۱۰ درصد از داده‌های یک پژوهش حاوی داده‌های مفقودی باشد. این میزان داده مفقود قابل اغماض می‌باشد مگر اینکه از یک الگوی غیر تصادفی پیروی نماید. (ابارشی و حسینی، ۱۳۹۱). همان طور که مشاهده می‌گردد درصد داده‌های مفقود در تمام متغیرها کمتر از ۱۰ درصد می‌باشد و از روش جایگزین میانگین برای جایگزینی داده‌های مفقود استفاده می‌گردد. در حالت کلی معمولاً چنانچه چولگی و کشیدگی در بازه (۲، -۲) نباشند داده‌ها از توزیع نرمال بسیار دور بوده و می‌بایست قبل از هر گونه آزمونی که برای انجام آن‌ها باید فرض نرمال بودن داده‌ها برقرار باشد؛ اصلاح گردند. به علاوه چنانچه سطح معناداری در آزمون شاپیرو ویلیک یا آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بیشتر از ۰/۰۵ باشد، می‌توان داده‌ها را با اطمینان بالایی نرمال فرض نمود. باید این نکته را در نظر گرفت که آزمون کولموگروف-اسمیرنوف عمدتاً برای داده‌هایی با حجم بالا به کار گرفته می‌شود؛ در این پژوهش جهت آزمون نرمال بودن داده‌ها آزمون شاپیرو ویلیک انجام شده است.

جدول ۴: بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر مورد مطالعه	بیشینه چولگی	بیشینه کشیدگی	آماره آزمون شاپیرو ویلیک	Sig.
راهکارهای اجتماعی	-۱/۳۷۹	-۱/۸۱۹	۰/۰۷۳	۰/۰۸
پیشگیری از جرم	-۱/۳۷۴	-۱/۷۴۱	۰/۰۶۷	۰/۰۸

بررسی مقدار کشیدگی و چولگی داده‌ها نشان می‌دهد، تمام شاخص‌های مذکور در بازه (۲ و -۲) می‌باشند، بنابراین می‌توان انتظار داشت که توزیع داده‌ها نرمال می‌باشد، برای اطمینان از نتایج به دست آمده از آزمون شاپیرو ویلیک استفاده گردید و از آنجا که مقدار تحت پوشش آماره شاپیرو ویلیک (مقدار Sig.) برای تمامی متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ صدم می‌باشد، می‌توان با اطمینان بیان نمود که داده‌ها نرمال می‌باشند.

آمار استنباطی

در آمار استنباطی پژوهشگر با استفاده از مقادیر به دست آمده از نمونه‌ها، آماره‌ها را محاسبه کرده و سپس با کمک تخمین و یا آزمون فرض آماری، آماره‌ها را به پارامترهای جامعه تعمیم می‌دهند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش از روش‌های آمار استنباطی استفاده می‌شود. در ادامه به بررسی تمامی فرضیه‌های پژوهشی تدوین شده در پژوهش، پرداخته خواهد شد.

فرضیه تحقیق: بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت مسلحانه رابطه معناداری وجود دارد.

در این فرضیه رابطه بین متغیر مستقل و متغیر وابسته پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. به این منظور از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است، فرضیه دوم پژوهش بیان می‌دارد که بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت‌های مسلحانه ارتباط وجود دارد با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون که در جدول ۵ به نمایش در آمده است، ملاحظه می‌شود که بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت مسلحانه رابطه معنادار از نوع مستقیم وجود دارد، در واقع ضریب همبستگی پیرسون با مقدار $0/527$ و سطح معناداری $(0/01 < 0/000 = sig)$ نشان‌دهنده وجود رابطه معنادار از نوع مستقیم و مثبت بین این دو متغیر در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌باشد، به این صورت که با به‌کارگیری هر چه بیشتر راهکارهای اجتماعی می‌توان از وقوع سرقت‌های مسلحانه پیشگیری نمود.

جدول ۵: نتایج آزمون همبستگی پیرسون مربوط به فرضیه دوم

تعداد	سطح معناداری	همبستگی پیرسون (r)	شاخص‌ها	
			متغیرها	مستقل
۹۵	۰/۰۰۰	۰/۵۲۷	راهکارهای اجتماعی	وابسته
			پیشگیری از سرقت‌های مسلحانه	مستقل

پس از تعیین وجود رابطه معنادار بین متغیرهای راهکار اجتماعی و سرقت مسلحانه به منظور تعیین شدت رابطه میان متغیرهای مذکور به انجام تحلیل رگرسیونی خواهیم پرداخت. نتایج تحلیل رگرسیون در جدول ۶ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۶: تحلیل رگرسیونی کاربرد راهکارهای اجتماعی در پیشگیری از سرقت مسلحانه

متغیر مستقل	R	R square	Adj. R square	Beta	F	Sig. F
راهکارهای اجتماعی	۰/۵۲۷	۰/۲۷۸	۰/۲۷۶	۰/۳۶۷	۱۸۴/۳۸	۰/۰۰

با توجه به یافته‌های به دست آمده از تحلیل رگرسیونی که در جدول ۶ منعکس گردیده است، میزان همبستگی میان دو متغیر برابر با $0/527$ به دست آمده است که نشان‌دهنده همبستگی متوسط بین دو متغیر می‌باشد. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده که برابر با $0/278$ می‌باشد می‌توان بیان نمود که این مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که در واقع ۲۸ درصد از واریانس پیشگیری از سرقت‌های مسلحانه توسط راهکارهای اجتماعی تبیین می‌شود. مقدار F نیز نشان می‌دهد که رابطه رگرسیون در اینجا رابطه مناسبی است. به عبارت دیگر مقدار F به دست آمده که برابر با $184/38$ می‌باشد در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار می‌باشد و این موضوع بدین معناست که متغیر مستقل می‌تواند به خوبی تغییرات متغیر وابسته را تبیین نماید. ضریب رگرسیونی استاندارد شده یا همان بتا نشان می‌دهد که تغییر یک واحد انحراف معیار در متغیر راهکارهای اجتماعی می‌تواند باعث تغییر $0/367$ واحد انحراف معیار در متغیر وابسته گردد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در مورد فرضیه تحقیق وجود رابطه بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت مسلحانه مورد بررسی قرار گرفته است. به منظور بررسی این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید. نتایج آزمون فرضیه مذکور نشان می‌دهد که بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت مسلحانه رابطه معناداری از نوع مستقیم و مثبت وجود دارد، با توجه به نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین راهکارهای اجتماعی و پیشگیری از سرقت مسلحانه رابطه‌ای با ضریب $0/527$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد.

پس از تعیین وجود رابطه معنادار بین متغیرهای راهکار انتظامی و سرقت مسلحانه به منظور تعیین شدت رابطه میان متغیرهای مذکور به انجام تحلیل رگرسیون پرداخته شد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد ضریب تعیین بین راهکارهای انتظامی و پیشگیری از سرقت مسلحانه برابر با ۰/۲۷۸ می‌باشد و با توجه به ضریب مذکور می‌توان بیان نمود این مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که ۲۸ درصد از واریانس پیشگیری از سرقت‌های مسلحانه توسط راهکارهای اجتماعی تبیین می‌شود. پیشنهادات در رابطه با فرضیه تحقیق:

۱. با توجه به اینکه بیکاری و وضعیت نابسامان اقتصادی تاثیر مستقیمی بر بزه‌کاری‌های اجتماعی و شکل‌گیری جرائمی نظیر سرقت مسلحانه دارد پیشنهاد می‌گردد به منظور پیشگیری از سرقت‌های مسلحانه دستگاه‌های متولی امور اقتصادی زمینه اشتغال و بهبود معیشت زندگی افراد جامعه به خصوص جوانان را فراهم آورند.
۲. پیشنهاد می‌شود به منظور پیشگیری از وقوع سرقت‌های مسلحانه، از سوی سازمان‌های مردم‌نهاد کارگاه‌های آموزشی به این منظور جهت بالا بردن سطح آگاهی مردم در نواحی جرم‌خیز برگزار گردد. علاوه بر این می‌توان از همین شیوه در رسانه‌ها در قالب آموزش همگانی جهت آگاه‌سازی و ارائه راهکارهایی به منظور جلوگیری از به دام افتادن در موقعیت‌های این‌چنینی استفاده نمود.
۳. پیشنهاد می‌گردد برنامه‌های فرهنگی به منظور ارتقا همکاری مردم با پلیس جهت افزایش احساس امنیت توسط افراد جامعه ترویج گردد.
۴. پیشنهاد می‌گردد به منظور بهبود تصویر پلیس به عنوان نیروی مقتدر و کارا مطالب مربوط به دستگیری، کشف پرونده‌ها و انهدام باندهای سرقت در رسانه‌ها و جراید انتشار پیدا نماید.
۵. پیشنهاد می‌گردد برنامه‌هایی آموزشی به منظور ارتقا آگاهی در جهت پیشگیری از قرار گرفتن در موقعیت‌های پرخطر از سوی صنوف در معرض آسیب نظیر صنف طلافروشی تدوین و برگزار گردد.
۶. پیشنهاد می‌گردد از طریق تقویت باورهای دینی و تاکید بر ارزش‌های و آداب و رسوم اسلامی نسبت به تقبیح ارتکاب جرم و بزه در جامعه اقدام شود.
۷. پیشنهاد می‌شود دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی نسبت به ایجاد فضاهای آموزشی و فراهم‌آوری امکانات و تسهیلات ورزشی در حوزه جغرافیای جرم‌خیز اقدام نمایند.
۸. پیشنهاد می‌گردد به منظور کاهش جرائم سرقت‌های مسلحانه صنوف و سازمان‌های در معرض آسیب تا حد امکان خدمات خود را به صورت الکترونیکی ارائه نماید. کاهش حضور فیزیکی مراجعین از طریق الکترونیک شدن فرایندهای تجاری می‌تواند با کاهش نقاط گلوگاهی پرخطر سرقت سبب پیشگیری از وقوع سرقت‌هایی از این دست گردد.

منابع

الف) فارسی

۱- بهادری، ایرج (۱۳۸۸) بررسی عوامل مؤثر در پیشگیری از سرقت گوشی تلفن همراه در سر کلاستر هشتم فاتب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران

۲ بی‌آزار شیرازی، عبدالکریم (۱۳۹۱). رساله نوین. تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ چهارم، ج ۴، ص ۳۱۶.

- ۳- پیکه، ژرژ (۱۳۹۰) جرم‌شناسی. ترجمه‌ی علی حسین نجفی ابرند آبادی، تهران، نشر دانشگاه بهشتی.
- ۴- حجازی، قدسیه (۱۳۸۹). بررسی جرائم زن در ایران. تهران، انتشارات سهامی انتشار.
- ۵- زاده محمدی، اکبر؛ عبدی، احمد. (۱۳۸۷). رفتارهای خطرپذیری در بین نوجوانان راهبردهای پیش‌بینی وقوع جرم. مجله خانواده پژوهی، ۴(۴): ۴۶۷-۴۸۵.
- ۶- صادقی فسایی، سعید؛ قادری، سجاد. (۱۳۹۰). ارزیابی تأثیرات اجتماعی از جرم‌پیشگیری از مدیر برنامه از فضاهای شهری عمومی: مطالعه موردی: این پدیده از اراذل و اوباش. مجله مسائل اجتماعی در ایران، ۳(۲): ۹۳-۹۷.
- ۷- عالی پور، حسن (۱۳۸۹). "مفهوم نسبی بودن جرم". دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- ۸- فیض، علیرضا (۱۳۹۱). مقارنه و تطبیق در حقوق جزای عمومی/اسلام. تهران.
- ۹- قاسمی، محمد؛ برسلطانی سجاد. (۱۳۸۹). رسانه‌ها و پیشگیری از جرم (با تاکید بر پلیس تلویزیون). مجله نظم و امنیت، پلیس، ۳(۳): ۶۵-۸۵.
- ۱۰- گولد، جولیس؛ کولب، ویلیام (۱۳۸۹). فرهنگ علوم/اجتماعی. ترجمه باقر پرهام و دیگران، تهران: مازیار، ص ۳۲۰.
- ۱۱- گیتی، خسرو، (۱۳۹۲). «نظم عمومی»، مجله‌ی حقوقی وزارت دادگستری، تهران، شماره‌ی سوم.
- ۱۲- محمدزاده، رضا (۱۳۸۹). نظم عمومی در حقوق کیفری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۱۳- مظلومان، رضا (۱۳۹۲). جرم‌شناسی. جلد ۲، تهران: نشر جرم.
- ۱۴- معظمی، شهلا (۱۳۸۶). پیشگیری جرم شناختی، فصلنامه پژوهشی تحلیلی و آموزشی - مجد (حقوقی)، سال اول.
- ۱۵- نجفی ابرند آبادی، علی حسین (۱۳۸۱). تقریرات جرم‌شناسی. دانشگاه تهران.
- ۱۶- نصل، محمد. (۱۳۸۹). فرایند پیشگیری از جرم. مجله حقوق، ۴۰ (۱): ۳۱۲۷-۳۳۴.
- ۱۷- نصل، محمد. (۱۳۸۶). پلیس و راهکارهای پیشگیری از وقوع جرم. تهران: انتشارات نیسا.

ب) غیر فارسی

- 1- Allahyari, T. (2009). Prevention of crime Social Work Approach. *Quarterly Scientific - Research social discipline*, 1(4),47- 67.
- 2- Bartol, C. R. (1995). *Criminal behavior*. USA.
- 3- Becker Hank, & Frank V. International guide to estimating the social implications, translated conductor Jalili, Tehran: Community – geologists; 2009.
- 4- Becker, G. S. (1968). Crime and punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 76 (2),169-217.
- 5- Block, M., & Heinke, J. (1975). A Labor Theoretic Analysis of Criminal Choices. *American Economic Review*, 63 (3), 314-325.
- 6- Bonn, R. L. (1984). *Criminology*. U.S.A; MS Graw_Hill.
- 7- Bratton, W. J. (1998). *Crime is down InNewYork City: Blame the police. In Zero tolerance: Policing a free society, edited by William J. Bratton and Norman Dennis*. London: Institute of Economic Affairs Health and Welfare Unit.
- 8- Clark, R. (1997). *situational crime prevention, successful case studies, Harrow and Hesston publishers*. second edition, Guilderland, New York.

- 9- Eck, J. E., & Edward, M. (2000). *Have changes in policing reduced violent crime? An assessment of the evidence*. In *The crime drop in America*, edited by Alfred Blumstein and Joel Wall man. New York: Cambridge University Press.
- 10- Ehrlich, I. (1981). Deterrence: Evidence and Inference. *Yale Law Journal*, 85 (2), 209-227.
- 11- Ehrlich, I., & Z, L. (1999). Sensitivity Analyses of the Deterrence Hypothesis: Let's Keep Econ in Econometrics. *Journal of Law and Economics*, 5(2), 455-487.